

ОНЛАЙН-ПРОЄКТ ЦЕНТРАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ТА ЕЛЕКТРОННОГО АРХІВУ «ЗВУКОВІ АВТОГРАФИ ЧАСУ» ЯК ЗАСІБ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ФОНОДОКУМЕНТІВ

Одним з найбільших і найважливіших архівів аудіодокументів в Україні є Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів (ЦДАЕА).

Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів спеціалізується на зберіганні аудіовізуальних матеріалів, документів у електронному форматі та електронних інформаційних ресурсів. Протягом більш ніж дев'яноста років свого функціонування архів накопичив значний обсяг візуальної та звукової історії України, від початку кінематографу в 1896 році до сьогодні, і став найбільшим національним центром аудіовізуальної спадщини. Унікальні архівні зібрання аудіовізуальних документів розділяються на чотири самостійні колекції: кіно-, відео-, аудіо-, фото- та фонодокументів. Кожна з них відрізняється різноманіттям за видами, темами, фактографією та жанрами. Загальний обсяг колекцій перевищує пів мільйона одиниць зберігання, щорічно поповнюючись новими надходженнями [8].

Фонодокументи, які відтворюють реальність у звуковій формі, займають особливе місце серед документальних матеріалів. В архіві зібрано майже 73 000 одиниць фонодокументів різних типів, які охоплюють як документальні матеріали, так і художні музичні та літературно-драматичні твори. У цих фондах представлені різноманітні типи носіїв звуку: від воскових валиків та металевих грамофонних платівок до магнітної стрічки та цифрових аудіозаписів. Найстаріші фонодокументи архіву складаються з грамофонних платівок фірми «Zonophone Records», створених на початку ХХ століття. Серед них записи українських пісень у виконанні різних хорів та виконавців, таких як хор української трупи Л. Сабініна, український хор під керівництвом П. Шереметинського, а також інші. Значну частину фонодокументів архіву становлять записи вітчизняних і зарубіжних творів літератури та мистецтва, виконаних як авторами, так і провідними театральними, музичними та фольклорними колективами. До особливо цінних джерел цього виду належать записи виконань видатних українських музикантів, таких як І. Паторжинський, М. Литвиненко-Вольгемут, І. Козловський, З.

Гайдай, М. Гришко, а також записи відомих українських співаків, серед яких Б. Гмиря, Д. Гнатюк, А. Солов'яненко, Б. Руденко, С. Мірошниченко, В. Зінкевич, Н. Яремчук та інші [8].

Сьогодні архіви дедалі більше перетворюються на активних учасників суспільства, відіграючи ключову роль у забезпеченні доступу до інформації, підтримці транспарентності та підзвітності влади, а також у збереженні та просуванні культурної спадщини. Сучасні архіви використовують різні засоби та дії для ознайомлення громадськості з документами з архівних фондів. Серед них: тимчасові та постійні виставки, у тому числі онлайн, де представляють цікаві документи та історичні артефакти; оцифрування документів, щоб зробити їх доступними в електронному форматі і таким чином спростити і зробити більш зручним доступ користувачів до інформації; створення онлайн-каталогів, які дозволяють користувачам швидко знаходити потрібні документи за допомогою пошуку за ключовими словами, датами, авторами тощо. Також вони реалізують різноманітні освітні програми, лекції, семінари та проекти, що мають на меті за посередництва архівної документальної спадщини посприяти глибшому розумінню громадськістю історії та культури України. Одним з таких проєктів, спрямованих на ознайомлення користувачів з фонодокументами, які зберігаються в ЦДАЕА, є онлайн-проєкт «Звукові автографи часу» [6].

«Звукові автографи часу» – це проєкт, покликаний представити широкому загалу документи із зібрання фонотеки ЦДАЕА, а також ближче познайомити користувачів із особливостями фонодокументів, які є важливою складовою національного архівного фонду. У межах проєкту до уваги користувачів пропонуються фонодокументи різних історико-культурних періодів, а саме музичні виступи, радіопрограми, інтерв'ю, звукові ефекти тощо, які дозволяють відчутти атмосферу та події того часу. Представлення фонодокументів супроводжується наданням стислої довідки про виконавця/подію на фоні історичного часу. Перший випуск онлайн-проєкту відбувся у жовтні 2023 року напередодні Міжнародного дня аудіовізуальної спадщини. Він був присвячений творчості Богдана Весоловського, який вважається одним з батьків української естрадно-популярної музики та здобув надзвичайної популярності у Львові міжвоєнних часів. До уваги слухачів продсавлено легендарне танго «Лети тужлива, пісне», яке виконує хор та оркестр Івана Романова. Згаданий український музичний колектив з діаспори в Північній Америці у 1940 –1950-х роках був відомий і надзвичайно популярний [6]. Записано студією звукозапису «Rusalka Records» (Канада) (1953–1956 pp.); архівний номер: од. обл. 14460, од. зб. Г-4187 [3].

Наступний випуск онлайн-проекту вийшов До Дня української писемності та мови й Всесвітнього дня аудіовізуальної спадщини 27 жовтня 2023 року і був присвячений поемі Івана Котляревського «Енеїда». Перші частини цього твору побачили світ 225 років тому. Архів представив фрагмент аудіозапису «Енеїди», який виконав Олександр Петрович Юра-Юрський (1959 р.) – наймолодший з родини Юрів, блискучий актор, талановитий читець-декламатор [2].

У листопаді 2023 року вийшов випуск онлайн-проекту, присвячений легенді українського вокального мистецтва Оксані Петрусенко. «Під час виступів Петрусенко зупиняли рух транспорту біля театру, щоб натовп шанувальників, який не потрапив до середини, мав змогу слухати її з вулиці, могли припинити звичний перебіг оперної вистави, щоб співачка, за вимогою зачарованої, наелектризованої публіки виконала на біс ту чи іншу арію. Нею захоплювалися, її наслідували, про неї створювали легенди» [7]. У межах проекту слухачі отримали чудову нагоду почути у непервершеному виконанні Оксани Петрусенко українську народну пісню «Ой не світи, місяченьку» [7] (фортепіанний супровід у супроводі фортепіано А. Макарова. Перезапис з тонфільму до 1940 р. Архівний номер: од. обл. 31232, од. зб. М-14926. Використано фотодокумент з архівного зібрання ЦДАЕА: 0-183512 [4]).

До 90-х роковин Голодомору 1932–1933 років в Україні – геноциду Українського народу ЦДАЕА підготував черговий випуск онлайн-проекту, в якому було представлено фрагмент спогадів очевидиці і жертви Голодомору 1932–1933 років, колишньої жительки хутора Круглик Гадяцького району Полтавської області Єфросини Зорі. Запис інтерв'ю, проведеного Леонідом Герцем, здійснив Український науковий інститут Гарвардського університету (США) у 1984 році [1].

У лютому 2024 року завдяки онлайн-проекту слухачі отримали можливість почути у виконанні легендарного «Тріо Маренич» – Валерія, Антоніни та Світлани Мареничів (обробка Антоніни Маренич) – українську народну пісню «Ой, у гаю при Дунаю» [9]. «...попри неймовірну популярність і слухацьку любов, а, можливо, саме через це, та ще за творчу непоступливість (артисти категорично відмовлялися співати під фонограму, виконувати пісні про партію та комсомол) колектив зазнав утисків з боку тоталітарної системи: неодноразово розмагнічували плівки зі звукозаписами, відміняли концерти, майже на десятиріччя заборонили виступи поза межами Волинської області, виступи на радіо та телебаченні, будь-які згадки про митців у пресі. Навколо тріо створили «зону мовчання», але так і не змогли знищити. Колектив продовжив свою діяльність в

незалежній Україні і назавжди залишився в історії української музики» [9]. Запис 1980 р. Архівний номер: од. обл.17059, од. зб. Г-4673 [5].

Таким чином, онлайн-проект «Звукові автографи часу» допомагає зберегти та представити широкому загалу українську культурну спадщину, що представлена у фонодокументах. Звукові записи відображають унікальні аспекти культури, мистецтва та історії, які можуть бути втрачені чи забуті з часом. Цей проект допомагає глибше зрозуміти минуле, надаючи доступ до аудіозаписів і подій, які відіграли важливу роль у суспільному та культурному житті українського народу.

Список літератури

1. До 90-х роковин Голодомору 1932–1933 років в Україні – геноциду Українського народу. *Офіційна сторінка Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву у соціальній мережі «Фейсбук»*. URL: <http://surl.li/qznfw> (дата звернення: 24.02.2024).

2. До Дня української писемності та мови й Всесвітнього дня аудіовізуальної спадщини. *Офіційна сторінка Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву у соціальній мережі «Фейсбук»*. URL: <http://surl.li/qzngl> (дата звернення: 24.02.2024).

3. Звукові автографи часу. *Офіційний ютуб-канал Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву*. URL: <http://surl.li/qzmlc> (дата звернення: 27.02.2024).

4. Звукові автографи часу. *Офіційний ютуб-канал Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву*. URL: <http://surl.li/qzmke> (дата звернення: 27.02.2024).

5. Звукові автографи часу. *Офіційний ютуб-канал Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву*. URL: <http://surl.li/qzmiv> (дата звернення: 27.02.2024).

6. Новий online-проект Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву «Звукові автографи часу». *Офіційний вебсайт Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву*. URL: <http://surl.li/qzniq> (дата звернення: 24.02.2024).

7. Оксана Петрусенко у онлайн-проекті «Звукові автографи часу». *Офіційний вебсайт Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву*. URL: <http://surl.li/qznif> (дата звернення: 24.02.2024).

8. Про архів. *Офіційний вебсайт Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву*. URL: <https://tsdaea.archives.gov.ua/pro-arhiv/> (дата звернення: 22.02.2024).

9. «Тріо Мареніч» у онлайн-проекті «Звукові автографи часу». *Офіційний вебсайт Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву*. URL: <http://surl.li/qznjg> (дата звернення: 24.02.2024).

*Науковий керівник: Леся ХАЛЕЦЬКА,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 004-027.1:001.895(043.2)

Марія ГОЛОВЧЕНКО

*Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м.
Київ*

ДІЛОВОДСТВО ТА АРХІВНА СПРАВА ЯК СКЛАДОВІ ЄДИНОЇ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Документно-інформаційна сфера охоплює всі аспекти, пов'язані з процесами діловодства та архівною справою, а саме: створенням, обробкою, зберіганням, поширенням, використанням документів та інформації в різних сферах діяльності сучасного суспільства [1]. Дане середовище є ключовим для забезпечення ефективного функціонування державних органів, органів місцевого самоврядування, установ, підприємств, організацій та інших юридичних осіб незалежно від їхнього функціонально-цільового призначення, рівня і масштабу діяльності та форми власності, оскільки вона забезпечує потрібну інформацію для управління, прийняття рішень, здійснення наукових досліджень та розвитку суспільства в цілому [4].

Саме діловодство та архівна справа є невід'ємними складовими сучасної документно-інформаційної сфери суспільства. Ці дві галузі пов'язані між собою і спрямовані на забезпечення ефективного управління документами та інформацією в організаціях. Архівна справа базується на документах, які були сформовані через діловодство, що, у свою чергу, відповідає за їхнє правильно організоване формування та обробку під час активного використання. Архівна справа забезпечує довгострокове зберігання та доступ до цих документів після закінчення їхнього активного використання. Обидві галузі мають важливе значення для ефективного функціонування організацій та забезпечення інформаційної потреби [2].

Із розвитком інформаційних технологій, подальшою диджиталізацією у документно-інформаційній сфері було виявлено нові аспекти її функціонування: